Bijlage 3 – Sectorale doorwerking energieschok

Zoals beschreven in de Kamerbrief op 16 maart geldt: hoe langer en hoe omvangrijker het conflict, hoe groter de doorwerking op de Nederlandse economie.[1] Hierbij is van belang dat de economische impact sterk per sector verschilt.

Directe sectorale effecten

Sinds het begin van het conflict zijn de gas- en met name de olieprijzen fors gestegen. Het CPB laat zien dat in eerste instantie de sectorale impact vooral loopt via de gestegen olieprijs, en die van olie gerelateerde producten.[2] Kenmerkend voor het type sector dat direct geraakt wordt is dat olie- en oliegerelateerde producten, zoals diesel, benzine en kerosine, een substantiële kostenpost vormen in verhouding tot de omzet. Dit is anders dan tijdens de energiecrisis in 2022, toen liep de impact met name via hogere gasprijzen.

Tabel 1 geeft een overzicht van de olie- en gasintensiteit van verschillende sectoren. De eerste kolom toont de sector, de tweede kolom het bbp-aandeel, de derde kolom de gasintensiteit (verbruik aardgas in TJ als aandeel van de sectorale toegevoegde waarde in miljoen €), de vierde kolom de olie-intensiteit (verbruik olie of olieproducten in TJ als aandeel van de sectorale toegevoegde waarde in miljoen €) en de vijfde kolom benoemt eventuele bijzonderheden.

Uit de tabel komt naar voren dat met name de chemische industrie, de aardolie-industrie, vervoer door de lucht, vervoer over water en de visserij relatief olie-intensief zijn. Afhankelijk van de contractvorm ligt het voor de hand dat hierbij de inkoopprijzen direct stijgen, waarbij de totale productiekosten kunnen toenemen.

Hierbij is het verstandig om rekening te houden met de heterogeniteit binnen de sectoren. Zo zijn er binnen de chemie bedrijven die gasintensief zijn (bijvoorbeeld kunstmestproductie) en daarmee relatief minder geconfronteerd worden met hogere energiekosten dan de voornamelijk olie-intensieve bedrijven (bijvoorbeeld de petrochemie). Er zijn binnen de raffinage (aardolie-industrie) ook bedrijven die profiteren van hogere afzetprijzen, denk aan de verwerking van olie tot diesel of kerosine.

Daarnaast is het van belang om te benadrukken dat de totale sectorale impact kan lopen via meer kanalen dan alleen via olie- of gasgerelateerde producten. Zo zou in theorie een logistieke verstoring ook de toevoer van andere inputproducten kunnen blokkeren. Uit CPB-analyse blijkt echter dat de handelsrelatie met het Midden-Oosten voor het grootste deel bestaat uit producten waarbij een alternatief, mogelijk tegen een meerprijs, beschikbaar is. Neem bijvoorbeeld helium als product voor de halfgeleiderindustrie, dat ook uit andere landen (o.a. de VS en Algerije) kan worden geïmporteerd.

Indirecte sectorale effecten

Naarmate het conflict voortduurt kan de economische impact zich geleidelijk uitbreiden naar andere sectoren via indirectere kanalen. Zo leiden oplopende olieprijzen tot hogere inflatie, waardoor ook de consumptieve bestedingen aan andere goederen of diensten kunnen afnemen. Conjunctuurgevoelige sectoren, zoals horeca en toerisme, ondervinden op deze manier ook de economische gevolgen van het conflict. Daarbij zullen lonen door de cao-systematiek met enige vertraging reageren op een energieprijsschok. Doordat loonkosten een groot aandeel van de totale kosten in de dienstensector vormen, kan dit op termijn leiden tot hogere prijzen van diensten, denk aan de prijzen van kappers of fysiotherapeuten.

Aanpassingsmechanismen

Het is van belang om bij deze analyse oog te houden voor de aanpassingsmechanismen van bedrijven. In vergelijking met de energiecrisis van 2022 zijn veel ondernemingen beter voorbereid

[1] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2026/03/16/economische-impact-gewapend-conflict-midden-oosten
[2] CPB (2026) De economische impact van hogere energieprijzen door de Iranoorlog.

doordat ze minder afhankelijk zijn geworden van olie en gas. Zo is de productiemix energie-efficiënter geworden. Denk aan de ontwikkelingen op het gebied van de organische basischemie, maar ook bijvoorbeeld de fossiele energieafhankelijkheid van de papierindustrie is afgenomen. Ook is er een verschuiving opgetreden richting minder energie-intensieve activiteiten. Hierdoor is het gasverbruik in de industrie tussen 2021 en 2024 met zo'n 19% afgenomen. Bovendien is het beeld dat het bedrijfsleven meer langdurige energiecontracten heeft afgesloten, wat betekent dat de prijsstijgingen nu nog niet volledig terug zijn te zien in de kosten. Deze ontwikkelingen laten zien hoe de economie zich aanpast aan een periode van structureel hogere en/of volatielere energieprijzen.

Hoe sterk sectoren uiteindelijk geraakt worden, hangt ook af van de mate waarin bedrijven hogere kosten kunnen doorberekenen aan afnemers. Bepalend hierbij is onder andere de prijsgevoeligheid van consumenten en de mate waarin de schok doorwerkt op de internationale concurrentiepositie. Over het algemeen geldt dat luxeproducten, zoals restaurants in het duurdere segment of vakanties en vliegtickets, een hogere prijselasticiteit hebben. Dit maakt het voor bedrijven moeilijker om hogere kosten volledig in de prijs door te berekenen. Voor producten met een lage prijselasticiteit, zoals basisvoedsel of energie, zijn klanten minder gevoelig voor prijsstijgingen. Hierdoor kunnen bedrijven hogere kosten relatief makkelijk in de prijs doorberekenen.

De impact van een energieschok op de concurrentiepositie verschilt sterk per sector. In 2022 was de gasprijsschok vooral Europees, waardoor Europese bedrijven relatief zwaar werden getroffen ten opzichte van internationale concurrenten. De huidige olieschok heeft een mondiaal karakter, waardoor energie-intensieve bedrijven wereldwijd hogere kosten ervaren. Dit maakt het speelveld gelijker en vergroot in sommige gevallen de mogelijkheid om kosten door te berekenen.

Tabel 1: sectorale energie-intensiteit

Sector (gerang-schikt op olie-intensiteit)	**BBP-aandeel (2023)**	**Olie-intensiteit 2023 (verbruik aardoliegrondstoffen en –producten in TJ als aandeel van sectorale toegevoegde waarde in miljoen €)***	**Gas-intensiteit 2023 (Verbruik aardgas in TJ als aandeel van sectorale toegevoegde waarde in miljoen €)***	**Bijzonderheden**
Chemische industrie	0,79%	63,41	22,13	Door afschaling van productie in Aziatische landen stijgt de vraag naar producten uit de EU.
Aardolie-industrie	0,28%	57,52	9,49	Sector profiteert ook van hoge afzetprijzen via raffinage verwerking, zoals de verwerking van ruwe olie tot benzine, diesel en kerosine.
Vervoer door de lucht	0,43%	Energie-intensiteit:* 35,90		
Vervoer over water	0,54%	Energie-intensiteit:* 26,85		
Visserij	0,03%	18,11	0	
Vervoer over land	1,68%	Energie-intensiteit:* 5,73		
Landbouw (inclusief glastuinbouw)	1,89%	0,98	5,24	Sector gebruikt veel kunstmest, waarvan de prijzen zijn gestegen.
Bouwnijverheid	5,13%	0,53	0,05	
Energiebedrijven	2,27%	0,26	10,47	
Basismetaal-industrie	0,20%	0,11	5,25	
Bouw-materialen-industrie	0,26%	0,04	6,66	
Glastuinbouw	0,80%**	-	12,49	
Voedings-middelen-industrie	1,68%	0	3,25	

Rubber- en kunststoffen-industrie	0,38%	-	0,79	Sector is olie-intensief: aardolie is de primaire grondstof voor plastics (exacte olie-intensiteit is niet bekend).
Horeca	2,00%	-	0,68	
Cultuur, sport en recreatie	1,13%	-	0,50	
Handel	13,23%	-	0,12	
Elektro-technische industrie	0,72%	0	0,06	
Financiële dienstverlening	5,11%	-	0,05	

Bron: CBS Energiebalans, Energierekeningen (voor vervoersectoren) en Productie- en inkomenscomponenten bbp
- = het cijfer is onbekend

* De energiebalans data die is gebruikt voor alle sectoren (behalve de vervoersectoren) is gebaseerd op het grondgebied: alle energie die binnen Nederland wordt gebruikt. Omdat dit voor de vervoersectoren een vertekend beeld oplevert, is voor deze sectoren gebruik gemaakt van cijfers uit de energierekeningen van het CBS (geen energiebalans data). De energierekeningen zijn gebaseerd op het ingezetenenprincipe: alle energie die wordt gebruikt door Nederlandse economische eenheden, ongeacht waar ter wereld dat gebeurt (consistent met BBP-cijfers). De energierekeningen hebben minder detail beschikbaar, waardoor de uitsplitsing tussen olie en gas wegvalt. Het energieverbruik van de vervoersectoren bestaat vrijwel volledig uit olieproducten zoals diesel, benzine en kerosine.

De intensiteiten zijn berekend door het verbruik in PJ om te zetten naar TJ als aandeel van de sectorale toegevoegde waarde (in miljoen €). Olie: dit is een samentelling van alleen het fossiele deel van de categorieën totaal aardoliegrondstoffen en totaal aardolieproducten. Gas: gas van natuurlijke oorsprong dat vooral bestaat uit methaan. Het ontstaat bij hetzelfde proces dat tot de vorming van aardolie leidt. Voor vervoer over lange afstanden per schip wordt aardgas vloeibaar gemaakt.

** BBP-aandeel op basis van data Agrimatie (Wageningen Social & Economic Research)